

**ARMOEDE IS OOK
LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
TURNHOUT**

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

EEN DECENNIUM ARMOEDIG BELEID

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen een steeds belangrijkere rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers, samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren, vooraan in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, doelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die één voor één vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit in België nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen dé organisator van het sociaal beleid. Dit gaat vaak gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?— anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook het uittekenen van een armoedebestrijdingsbeleid.

Eén zijde van die uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan waar ze zelf geen vat op hebben. Want het zijn niet zij die verantwoordelijk zijn voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Maar ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere zijde van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstellen ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. Deze lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer omvat drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere cijfers. Hiermee kan elke gemeente een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kan je Aalst met bijvoorbeeld Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit gebrek is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

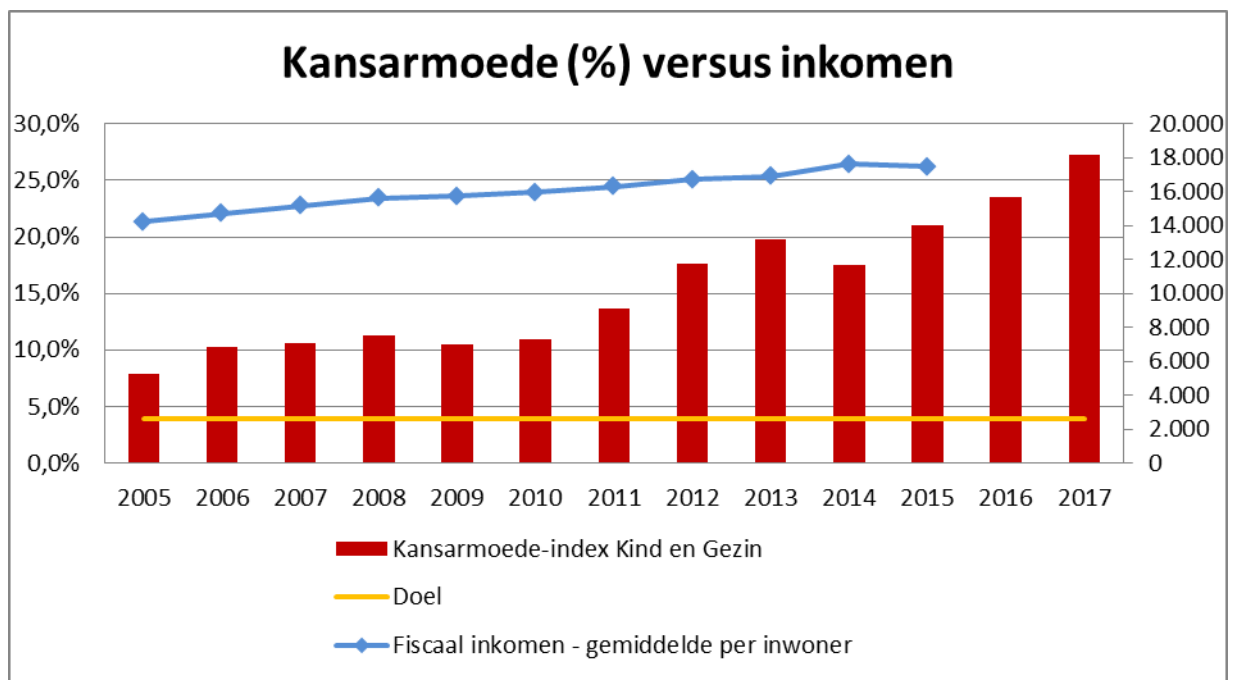
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebarmeter van Turnhout

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. We moeten deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

Het armoede-decenniumdoel voor Turnhout ligt op 3,9%; dit is een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Turnhout toont sinds 2005 een stijgende trend tot 2017 richting 27,3%. Vanaf 2005 is er ruim 19 procentpunt bijgekomen! Dat is meer dan een verdriedubbeling!

Het decenniumdoel ligt verder dan ooit: ruim 23 procentpunt verwijderd van het huidige kansarmoedecijfer.

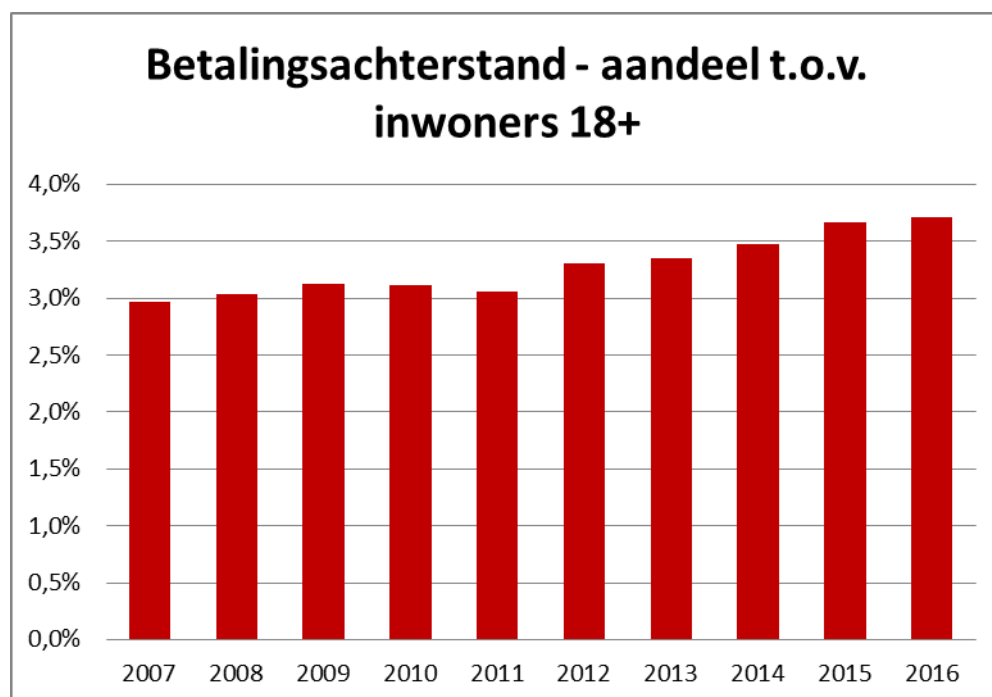
De Kind en gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Turnhout (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere zaken hun leven. Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de Turnhoutse bevolking. De fiscale ontvangsten stijgen van 14.211 euro in 2005 tot 17.459 euro in 2015. In vergelijking met andere vergelijkbare steden, is dit laag.

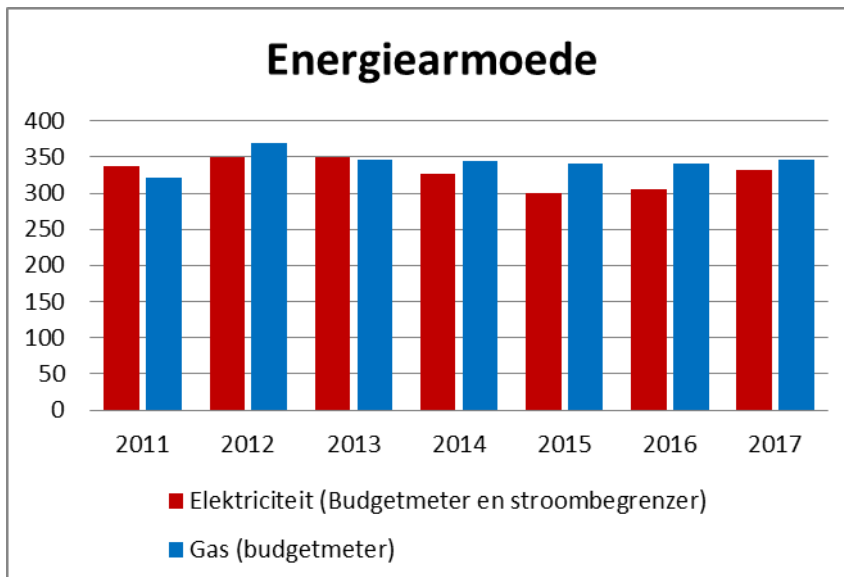
De hoge kinderarmoede vraagt extra middelen. De hoge kinderarmoede vraagt extra middelen. Turnhout heeft naast eigen inkomsten ook nood aan solidariteit van Vlaanderen en omliggende gemeenten om een antwoord te formuleren.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de gemeente Turnhout. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Turnhout.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. De grafiek toont een stijgende tendens: van 3% in 2007 naar 3,7% in 2016.

Het stijgende niveau van betalingsachterstand baren zorgen: het betekent dat een steeds grotere groep gezinnen het jaarlijks moeilijk hebben om hun facturen te kunnen betalen. In Turnhout gaat het over 633 personen.

We zien een andere evolutie als we kijken naar energiearmoede. De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. Het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer schommelt tussen de 300 en 350. Over de getoonde periode daalt het aantal zeer licht met 6. Ook bij het aantal actieve budgetmeters voor gas zien we een schommelende beweging. Dat aantal stijgt van 322 naar 347 in 2016.

De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Turnhout armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor her aansluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulpverlening, het aantal personeelsleden ...

Het beeld van de energiearmoede is dubbel: licht dalend bij elektriciteit en stijgend bij gas. Het Turnhoutse energiearmoedebeleid moet rekening houden met de groeiende betalingsachterstand en de groeiende kinderarmoede.

Met deze drie indicatoren kunnen we een beeld schetsen van de armoede in Turnhout: de sterke stijging van de kinderarmoede en aangroeiende groep met een betalingsachterstand moeten Turnhout zorgen baren.

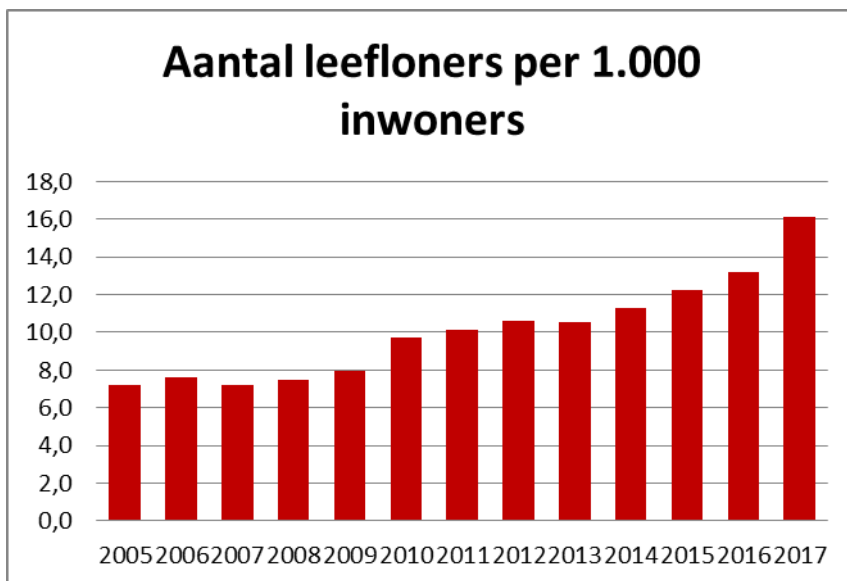
Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een duale samenleving ontwikkelt zich in Turnhout.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Turnhout. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Turnhout. De grafiek vertoont een stijgende trend. Elk jaar stijgt het aantal leefloners per duizend inwoners. Sinds 2005 (7,2 promille) stijgt het aantal leefloners sterk tot 16,1 per duizend inwoners: meer dan een

verdubbeling. De sprong van 2016 naar 2017 is groot. De economische crisis is verantwoordelijk voor de eerste sterke stijging, de tweede golf, hiervoor is het federale beleid verantwoordelijk.

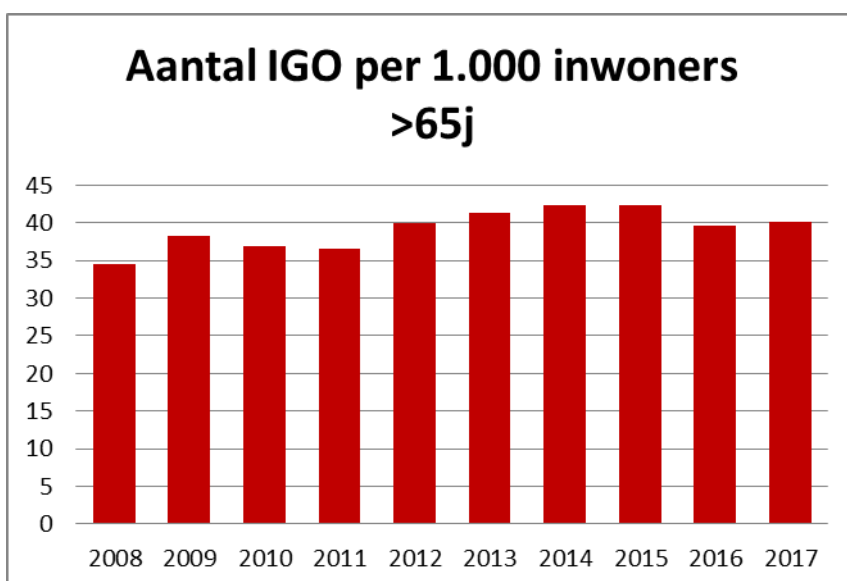
701 gezinnen moet leven van een armzalig leefloon.

De vraag is: welk beleid voert de stad Turnhout voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Turnhout kent heel wat ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. De grafiek vertoont een schommelende lijn. Het aantal stijgt van 34,5 naar 40,2 per duizend inwoners van 65 jaar of ouder.

In 2017 zijn er 337 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Turnhout voert voor deze groep ouderen.

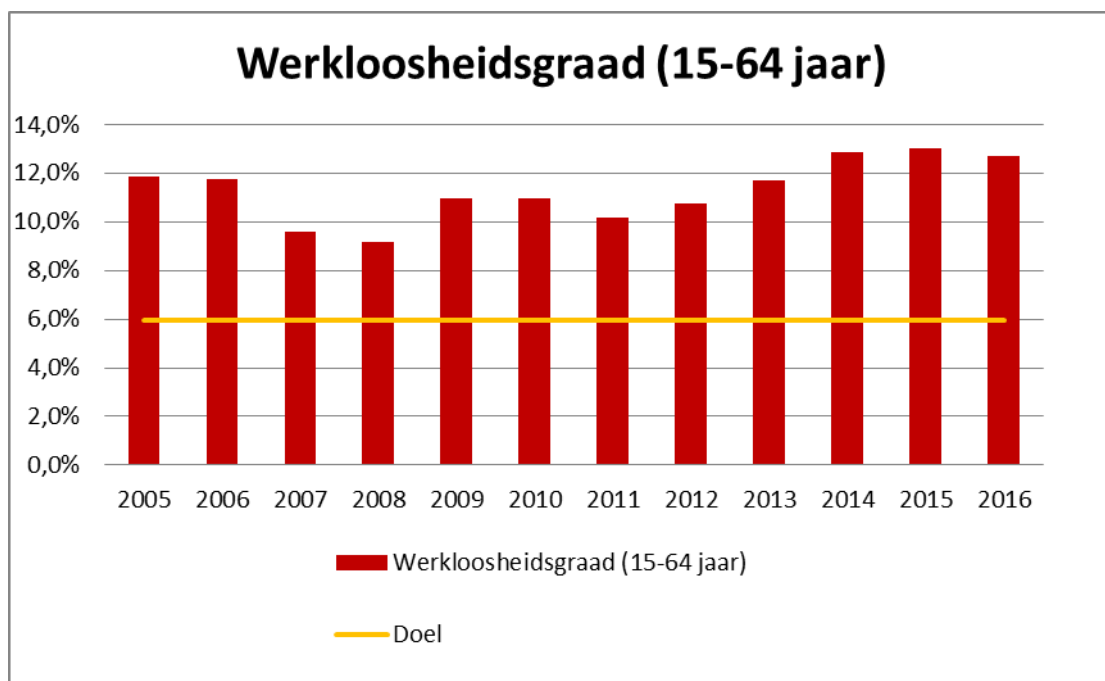
Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om uit armoede te geraken¹.

De werkloosheidscijfers voor Turnhout schommelen sterk, maar duiken nooit onder de 9 procent. De werkloosheid daalt tot 2008 (9,2%) om vervolgens na een stijging tot 11% terug te zakken tot 10,2% in 2011. Daarna zien we een stijgende lijn tot 13%. De laatste drie jaar blijft de werkloosheid nagenoeg stabiel.

Het decenniumdoel is vastgelegd op 5,9%. De werkloosheidsgraad is anno 2016 6,8 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel. Tegenover 2005 zien we een lichte achteruitgang.

Wie zijn de werklozen in Turnhout? We hebben er een zicht op voor 2016: in Turnhout is 10,1% van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Turnhoutenaars uit Europese niet-EU-landen is dat 14,1%, voor Turnhoutenaars uit andere landen 17,1% en voor deze afkomstig uit Turkije of de Maghreblanden is dat 20,1%.

De werkloosheid blijft hoog in Turnhout. Het decenniumdoel werd nooit bereikt. Meer nog, het ligt in 2016 verder weg dan in 2005. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

Heeft Turnhout een beleid gericht op deze verschillende groepen?

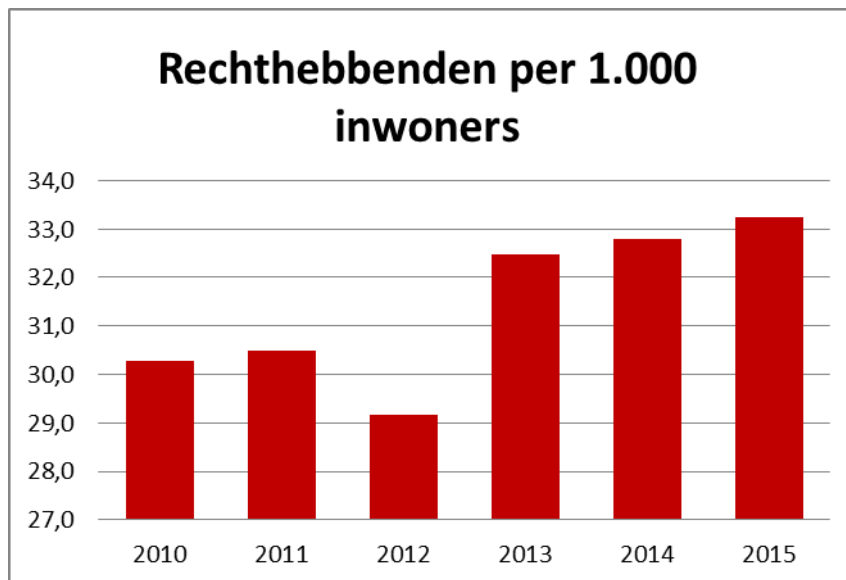
4. Gezondheid

Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd.

De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechthebbend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechthebbenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechthebbenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de gemeente Turnhout moet voeren. Het aantal rechthebbenden stijgt van 30,3 per duizend inwoners tot 33,2 promille. In 2015 zijn er meer dan 1.400 personen in Turnhout die een zorgpremie ontvangen.

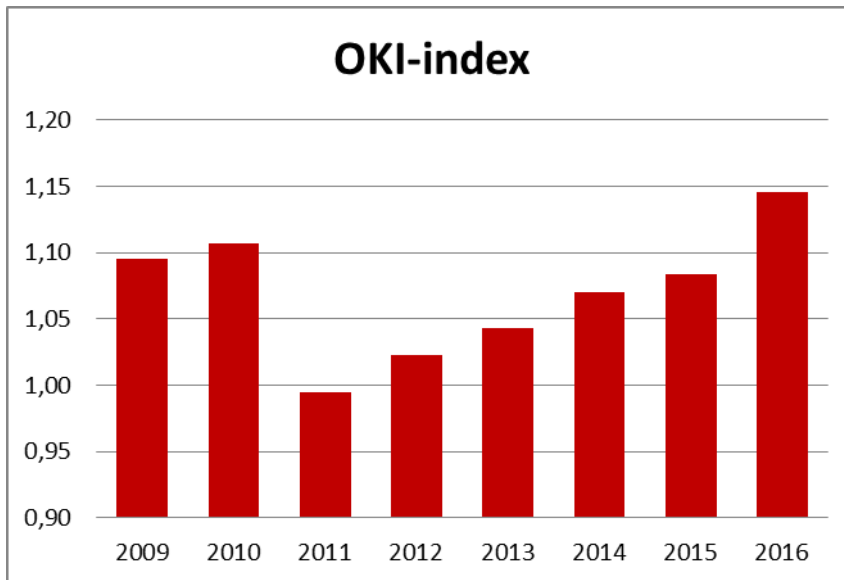
Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook samen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Turnhout een beleid voert voor deze groepen?

5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs die alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

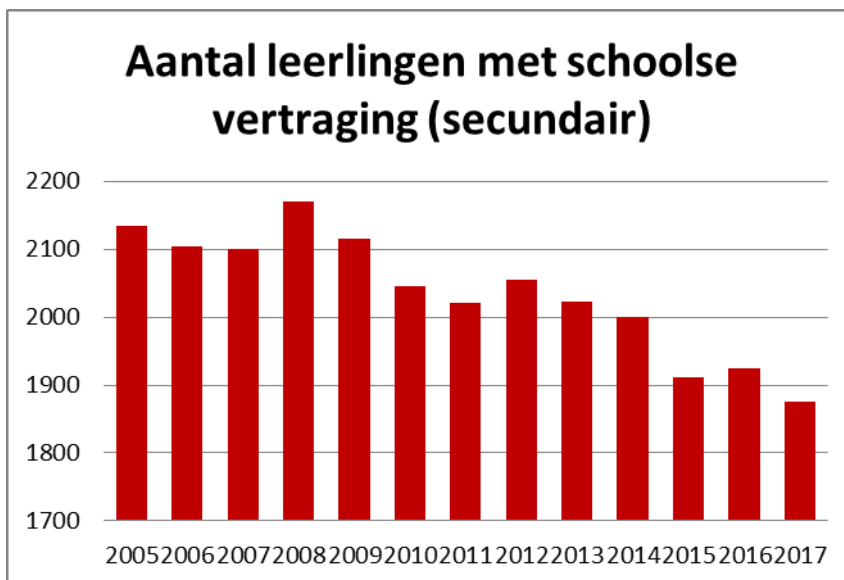
De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Turnhout een negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. we kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Turnhout heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuistaal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

Na een daling van 1,11 naar 0,99 in 2011, zien we een gestaag stijgende lijn tot 1,15 in 2016. De stijgende trend sinds 2011 baart zorgen. De vraag is ook hoe deze index verder zal evolueren gezien de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een ander beeld: een dalende trend van 2.135 naar 1.875 jongeren met 2 jaar schoolse achterstand. In 2017 hebben 1.875 jongeren de school met 2 jaar achterstand verlaten. Dit zijn allen jongeren die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

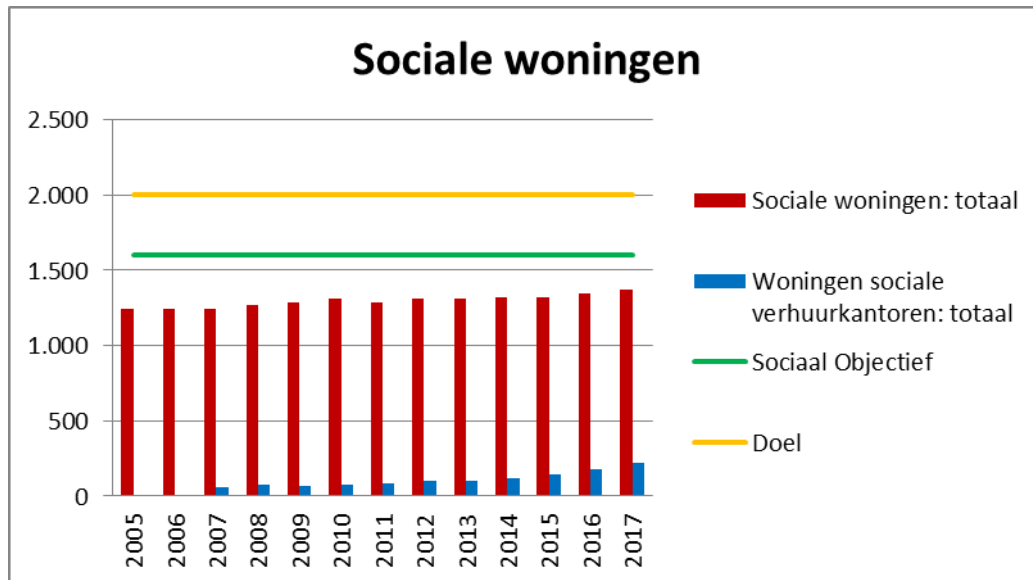
Jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben lopen veel vaker een schoolse achterstand op: 17% tegenover 4,3% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben.

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep niet zal verminderen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Deze groep stijgt jaar na jaar. Vooral kinderen die moeders hebben met een migratieachtergrond worden getroffen. Ruim 2 op 5 van deze kinderen

leeft in kansarmoede. De uitdaging voor Turnhout is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het Decenniumdecenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Turnhout ligt het sociaal objectief op 1.604.

We vergelijken het aantal sociale woningen ook met het decenniumdoel. Deze ligt voor Turnhout op 2.005 sociale huurwoningen.

We zien een gestaag stijgende trend voor het aantal sociale woningen in Turnhout: van 1.248 tot 1.373 over de getoonde periode. Het aantal SVK-woningen stijgt nog sterker: van 62 naar 220. Toch blijft Turnhout 11 woningen verwijderd van het sociaal objectief en 412 woningen van het decenniumdoel.

De stad Turnhout heeft de laatste tien jaar duidelijk ingezet op sociale huisvesting. Gezien de nood aan betaalbare en kwaliteitsvolle woningen, blijft het echter nodig om de inspanning inzake sociale huisvesting vol te houden en .

Dit heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen. Voor 2016 hebben we cijfers: de helft van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten!

Ook hier heeft Turnhout een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijke instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen.

7. Uitdagingen voor Turnhout

Net zoals andere gemeenten staat Turnhout voor heel wat uitdagingen. De lokale armoedebaarometer legt de grote uitdagingen bloot.

De kansarmoede is ruimschoots verdriedubbeld ten opzichte van 2005. Deze onrustwekkende trend vertaalt zich de komende jaren in armoede op school, jongeren met schoolse achterstand en op lange termijn werkloosheid.

Gemeenten kunnen een beleid voeren gericht op kinderarmoede: de gezinnen opsporen, begeleiden, een menswaardig bestaan geven en een schoolbeleid voeren dat rekening houdt met kinderarmoede.

Uit de bovenstaande grafieken en cijfers blijkt ook het hoog aantal mensen met een migratieachtergrond dat rond de armoedegrens leeft. In vergelijking met personen geboren in België hebben zij een veel grotere kans op werkloosheid, op schoolse achterstand (1 op 6), en op kinderarmoede (2 op 5 kinderen met moeders met een migratieachtergrond).

Een integratiebeleid en een antidiscriminatiebeleid gaan hand in hand. Dit is ook voor Turnhout een uitdaging.

Naast personen met een migratieachtergrond zijn er heel wat andere gezinnen die leven rond de armoedegrens: kinderarmoede stellen we immers vast bij 11,7% van Belgische origine! Werkloosheid ligt de voorbije jaren rond de 13% in Turnhout. Dat is hoger dan in 2005. De betalingsachterstand stijgt gestaag en de energiearmoede blijft eveneens constant hoog.

Het aantal leefloners stijgt het voorbije decennium zeer sterk en het aantal ouderen met een IGO groeit langzaam. Het sociaal beleid van Turnhout kan een tandje bijsteken.

Daarnaast moeten we vragen stellen rond het integratiebeleid van Turnhout. De armoedecijfers voor mensen met een migratieachtergrond zijn zorgwekkend.

Het sociaal en integratiebeleid kan zeer effectief zijn: het helpt mensen uit armoede, het helpt mensen die een beroep doen op het OCMW, het integreert mensen in de Turnhoutse samenleving. Naast investeringen in een ruim sociaal beleid, heeft Turnhout ook nood aan solidariteit vanuit de buurtgemeenten en Vlaanderen.

Turnhout voert een sociaal woonbeleid: er zijn de laatste tien jaar meer dan 280 woningen bijgekomen. Desondanks zijn extra inspanningen nodig om aan de noden tegemoet te komen. Het hoog aantal gezinnen—1 op 2—die meer dan 30% van hun inkomen aan huur besteden is een mogelijk teken aan de wand.

Meer sociale woningen zijn dus de uitdaging.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebaarometers, een decennium armoedig beleid.